

Ing. Vratislav Dvořák, PhD.

Informace o ukončení výzkumného projektu „Vyvinutí nových metod v oblasti zabavování výnosů z trestné činnosti a boje proti praní špinavých peněz“ VD20072010B19.

Dne 24 .6. 2011 proběhla na Ministerstvu vnitra ČR obhajoba závěrečné zprávy projektu výzkumného úkolu VD20072010B19 "Vyvinutí nových metod v oblasti zabavování výnosů z trestné činnosti a boje proti praní špinavých peněz". Oponentní komise na základě stanoviska oponentských posudků a prezentovaných skutečností konstatovala, že výzkumný projekt uspěl s vynikajícími výsledky.

Odčerpání výnosu z trestné činnosti v České republice je realizováno formou trestní sankce nebo ve výjimečných případech formou ochranného opatření. Trestní sankce (propadnutí majetku dle § 66, peněžní trest dle § 67 propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty dle § 70, trest propadnutí náhradní hodnoty dle § 71 trestního zákoníku) může být uložena pouze osobě, která byla usvědčena ze spáchání trestného činu. Právní úprava je obsažena v trestněprávních předpisech – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Výnosy z trestné činnosti je možno zabrat i v rámci institutu zabránění, které je ochranným opatřením a lze ho uložit pachateli, jehož nelze stíhat nebo odsoudit, nebo i třetí osobě. I toto zabránění je však součástí trestního práva, tj. veřejného práva.

Problémem, který prakticky ani teoreticky nebyl do realizace výzkumu v ČR řešen, je výskyt tzv. výnosu z neznámých zdrojů. Fyzické i právnické osoby mohou disponovat i majetkem nebo prostředky, jejichž původ (v případě, že v této oblasti nedojde k právním změnám) je bez přiznání těchto osob, prakticky nedokladovatelný. Jedná se o majetek, který byl nabyt ve většině případů trestnou činností a tento původ zdroje je zastírán prostřednictvím legálních instrumentů soukromého práva (kupní, darovací smlouva, smlouva o převodu majetku, apod.). Často je tento majetek evidován na osoby (osoby blízké, ale i osoby nastrčené), na které byl převeden osobami, které jej nabyly nezákonným způsobem. Neidentifikovatelnost zdroje je příčinou toho, že majetek pocházející z trestné činnosti, nemohou orgány činné v trestním řízení zabavit, neboť tuto skutečnost se jim nepodaří prokázat

Z uvedených důvodů byl proto směr zkoumání v této oblasti veden dvěma směry:

- a) Nalézt vhodné nástroje k možné identifikaci výnosu, tj. vyhledání a ustanovení zdroje předmětného výnosu ve stávajícím právním rámci.
- b) Nalézt a doporučit právní nástroje, umožňující odčerpání výnosu, který prokazatelně nepochází z legálních zdrojů (u něhož se nepodařilo zadokumentovat, že pochází z trestné činnosti) cestou soukromého práva.

Zvláštní problematikou je pak správa majetku zajištěného v trestním řízení. Jedná se o činnost, která zabezpečuje uchování hodnoty (hodnoty vyjádřené v Kč) zajištěných věcí a jiných majetkových hodnot. Mezi základní cíle správy majetku patří:

- a) Uchování hodnoty majetku obviněného. Zajištění majetku trestněprávními prostředky je svou povahou předběžným opatřením, tzn. vlastnické právo je pouze dočasně oslabeno a nelze vyloučit, že zajištěný majetek bude jeho vlastníkovu vrácen. V takovém případě řádný výkon správy majetku bezprostředně přispívá k naplnění zásady přiměřenosti zásahu orgánů veřejné moci do soukromoprávní sféry.
- b) Uchování hodnoty pro náhradu poškozeného. Je-li věc zajištěna za účelem budoucího uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem, je řádný výkon správy zajištěného majetku nezbytným předpokladem k tomu, aby zajištění splnilo svou funkci i po skončení trestního řízení, k čemuž může dojít až po několika měsících nebo dokonce letech.

V průběhu výzkumu se specifikovaly okruhy jednotlivých problémů, které již zadáním byly rozděleny do tří oblastí:

- a) Oblast vyhledávání, dokumentace (formy a způsoby provádění finančního vyšetřování) a odčerpání výnosů z trestné činnosti v trestně právní oblasti.
- b) Oblast vyhledávání, dokumentace (formy a způsoby provádění finančního vyšetřování) a odčerpání nedokladovatelných zisků cestou soukromoprávních opatření - mimo rámec trestního řízení.
- c) Oblast správy majetku, zajištěného v trestním řízení a mimo něj.

Téma výzkumu a jeho řešení má celospolečenský význam a globální charakter, proto byla snaha řešitelského týmu zapojit do samotné realizace výzkumných úkolů projektu co nejširší okruh odborníků z policie, vědeckých institutů, univerzit apod., nejen z České republiky, ale i ze zahraničí. V této souvislosti se podařilo získat v rámci České republiky odborníky a vědecké pracovníky z Karlovy univerzity, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, z Finančně analytického útvaru Ministerstva financí ČR, z České národní banky, z Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, Vrchního státního zastupitelství, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality a Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování a dále se slovenskými odborníky a vědeckými pracovníky z VŠE v Bratislavě, Akadémií Policejného zboru v Bratislavě a dalších institucí.

V polovině prosince 2007 byl na základě zpracovaných vstupních studií a statistické analýzy k problematice výzkumného projektu uspořádán **mezinárodní seminář**, kde byly jednotlivými autory prezentovány uvedené studie. Ve dnech 26. – 27. května 2008 byl uspořádán **pracovní seminář** v Bratislavě a dále ve dnech 3. až 4. 12. 2008 se uskutečnila **mezinárodní konference** na téma „Boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu – identifikace, odhalování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti“. Konference se zúčastnilo 46 delegátů z 5 evropských států (SRN, Finska, Maďarska, Slovenska a ČR). Ve dnech 9. 11. - 10. 11. 2010 bylo uspořádáno **mezinárodní symposium** na téma "Tvorba výnosů organizovaného zločinu, jejich zjišťování a konfiskace". Symposium se uskutečnilo v souvislosti s ukončením výzkumného projektu "Vyvinutí nových metod v oblasti zabavování výnosů z trestné činnosti a boje proti praní špinavých peněz" (VD20072010B19). Symposia se zúčastnilo 44 delegátů ze 4 evropských států (Polska, Ruska, Slovenska a ČR). Na těchto vědeckých setkáních byly diskutovány jednotlivé problémy a hledaly se vhodné postupy pro jejich řešení.

V rámci výzkumu bylo zpracováno celkem 57 odborných studií a analýz vydaných v průběhu tří let v 8 sbornících. Dále bylo vydáno dalších 9 samostatných publikací, z nichž je 6 monografií, jeden slovník pojmů k předmětné problematice, jeden komentář k zákonu a jedna vysokoškolská učebnice. Zpracované analýzy, studie a samostatné publikace byly jedním z hlavních zdrojů realizace výzkumného úkolu. Všechny uvedené publikace jsou k dispozici široké odborné veřejnosti, tj. jak akademickým pracovníkům a studentům, tak i pracovníkům praxe. V digitální formě jsou uvedené publikace mimo jiné k dispozici v tzv. digitálním didaktickém modulu Výnosy (DDM Výnosy), jež je rovněž jedním z výstupů výzkumného úkolu, který je poskytován studentům, účastníkům kurzů a dalších odborných setkání na vyžádání.

Dále byla v rámci výzkumu provedena dvě dotazníková šetření a jedno šetření metodou přímého dotazování (řízené rozhovory). Uvedená šetření byla zaměřena na respondenty z řad policie (SKPV), státních zástupců a soudců. Získané informace byly statisticky zpracovány a publikovány ve sbornících a monografiích. Kromě statistických analýz, které zpracovávaly údaje dotazníkových šetření a řízených rozhovorů byla zpracována samostatná statistická analýza zaměřena na škody způsobené odhalenými trestnými činy a zajištěné hodnoty za období 10 let. Vzhledem k tomu, že byly zjištěny nepřesnosti, zejména v oblasti zajištěných hodnot (hodnoty byly vykázány, ale nebyly ve skutečnosti zajištěny), údajů se signifikantními výsledky bylo velice málo a s malou průkazností, nebyly dále tyto informace rozpracovávány.

Závěrem výzkumu byla zpracována závěrečná zpráva syntetizující poznatky, které byly získány realizací teoreticko-empirického výzkumu provedeného v trestněprávní a civilněprávní oblasti. Cílem bylo odhalit příčiny malé účinnosti právní úpravy umožňující odčerpání výnosů z trestné činnosti a navrhnout metody a postupy, které by mohly vést ke zvýšení efektivnosti odčerpávání výnosů z trestné

činnosti z dispozice pachatelů trestných činů a s nimi spjatých osob a zkvalitnění práce orgánů činných v trestním řízení v boji proti praní špinavých peněz.

Výčet hlavních výsledků výzkumného úkolu

a) Zpracování teoretického základu

- Charakteristika černé ekonomiky (rozdělení černé ekonomiky na produkční (kriminální ekonomika) a neprodukční část včetně odhadu a analýzy objemu ročního zisku zločineckých aktivit)
- Transformace primárního výnosu a charakteristika modifikací výnosu z trestné činnosti
- Charakteristika identifikačních prvků výnosu
- Klasifikace výnosů

b) Komparace nástrojů a metod vyhledávání a odčerpání výnosů z trestné činnosti České republiky s vytypovanými členskými státy Evropské unie.

c) Návrh postupů odhalování výnosu z neznámých zdrojů

- Navržení a zpracování postupu odhalování a identifikace výnosu a aplikace vhodných metod k dosažení dílčích cílů v 5 stanovených krocích (indikace, detekce, verifikace, eliminace a identifikace)
- Aplikace metody čistého jmění v podmínkách našeho účetnictví.
- Metoda finanční analýzy k detekci výnosu z neznámých zdrojů u ekonomického subjektu – návrh metodického postupu detekce finanční analýzou.

d) Návrh odčerpání výnosu z neznámých zdrojů mimotrestními prostředky

staví na využití tradičního institutu založeného na odpovědnosti za bezdůvodné obohacení návrhem legislativní úpravy § 456 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

e) Komplexní zpracování problematiky související s činností **zajištění věcí a majetkových hodnot v trestním řízení a správou a nebo úschovou tohoto majetku a zpracování **komentáře k zákonu č. 279/2003 Sb.**, o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů**